

การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง
พ.ศ. 2560 : ทศนะและข้อเสนอแนะ

The Establishment of Political Party Branches under the Organic Act on
Political Parties B.E. 2560 : Opinions and Recommendations

อเนก สุขดี

anek sookdee

คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Faculty of Social Sciences and Local

Development, Pibulsongkram Rajabhat University

Email address: anek.s@psru.ac.th

Received 14/01/2023 | Revised 22/03/2023 | Accepted 23/03/2023

บทความวิจัย (Research Article)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง 2) ศึกษาปัญหา อุปสรรค การจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง 3) ศึกษาข้อเสนอแนะการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 โดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ การวิจัย ครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ พรรค การเมืองขนาดกลางและพรรคการเมืองขนาดเล็กและเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งรวมทั้ง สิ้น 28 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอผลการ วิเคราะห์ในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดตั้งสาขาพรรคส่วนใหญ่ริเริ่มจากกลุ่มคนในพรรคการเมืองที่มีความ มุ่งหวังทางด้านการเมือง โดยใช้วิธีติดต่อประสานงานกับกลุ่มคนที่รู้จักกัน ทั้งนี้ การจัดตั้งสาขาพรรคของ พรรคการเมืองขนาดใหญ่จะราบรื่นกว่าการจัดตั้งสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดกลางและพรรค การเมืองขนาดเล็ก เนื่องจากมีงบประมาณสนับสนุนและมีฐานสมาชิกเดิมอยู่ในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม พรรค การเมืองขนาดใหญ่และพรรคการเมืองขนาดกลางแม้จะมีจำนวนสมาชิกมากแต่ก็จะจัดตั้งสาขาพรรค เพียง 4 สาขาเพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด ตรงกันข้ามกับพรรคการเมืองขนาดเล็กที่มีการ จัดตั้งสาขาพรรคจำนวนมากว่า 2) สาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ พรรคการเมืองขนาดกลาง และพรรคการเมืองขนาดเล็กประสบปัญหา อุปสรรคด้านบทบัญญัติของกฎหมายเหมือนกัน แต่ที่ต่างกันก็ คือ ด้านงบประมาณและบุคลากร 3) ข้อเสนอแนะคือ รัฐและพรรคสำนักงานใหญ่ควรจัดสรรงบประมาณ สนับสนุนการจัดตั้งสาขาพรรคและควรให้คณะกรรมการสาขาพรรคมีเงินเดือนประจำรวมทั้งสาขาพรรค

ต้องทำความเข้าใจกับผู้ที่จะสมัครเป็นสมาชิกพรรคให้เข้าใจเจตนารมณ์และสาระสำคัญของกฎหมายให้ชัดเจน

คำสำคัญ: การจัดตั้ง, สาขาพรรคการเมือง, พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560

Abstract

The objectives of this research were to 1) Study the establishment of political party branches 2) Study the problems and obstacles in the establishment of political party branches 3) Study the recommendations for the establishment of political party branches under the Organic Act on Political Parties B.E. 2560. This research was based on documents and interviews and a qualitative research. The sample group was representatives of the political parties of large political parties medium and small political parties and the Central Election Commission and officials Provincial Election Commission totaling 28 people by selecting a specific sample. The research instruments were interviewed and use descriptive analysis. Data were Content analysis and analyzed descriptively.

The research found that 1) Political party branches of large political parties medium-sized political party and small political parties Most of them were initiated by people in political parties with political ambitions. By using the method of coordinating with well-known groups, the establishment of a political party branch of a large political party is smoother than that of a political party branch of a medium-sized and a small political party. However, large political parties and medium-sized parties, despite their large membership numbers, tend to form only four political party branches in order to meet the conditions required by law. This is in contrast to smaller political parties that have more political party branches. 2) Political parties Branches of large political parties medium-sized political party and small political parties found problems The barriers to the provisions of the law are the same. but the difference is In terms of budget and personnel. 3) The suggestion is The state and party headquarters should allocate budgets to support the establishment of party branches and should provide party branch committees with regular salaries, and party branches must understand the intentions and essence of the law by those who will apply for party membership.

Keywords: Establishment, Political Party Branches, The Organic Act on Political Parties B.E. 2560

บทนำ

พรรคการเมืองถือเป็นสถาบันทางการเมืองที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งพบได้ในทุกประเทศไม่ว่าประเทศนั้นมีการปกครองในระบอบใดก็ตาม สำหรับในประเทศประชาธิปไตย พรรคการเมืองมีบทบาทหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างรัฐกับประชาชนและเป็นผู้ร่วมสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนเพื่อถ่ายทอดและเปลี่ยนแปลงไปสู่การสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของรัฐ (มะลิ ทิพย์ประจงและคณะ, 2563) ในระบบการเมืองแบบเผด็จการก็ยังคงอาศัยพรรคการเมืองเป็นเครื่องมือในการสร้างฐานอำนาจหรือมีไว้เพื่อดำเนินกลไกบางอย่างทางการเมืองและทางสังคมเพื่อให้การบริหารประเทศเป็นไปอย่างเรียบร้อยซึ่งการที่พรรคการเมืองจะทำหน้าที่ดังกล่าวได้ดีและมีประสิทธิภาพ พรรคการเมืองจำเป็นจะต้องมีสาขาพรรคการเมืองที่ถือเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในพื้นที่ต่างๆของประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ห่างไกลจะได้มีความใกล้ชิดกับประชาชนเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองกับพรรคการเมืองได้มากขึ้น (อนเนก สุขดี, 2556) สำหรับพัฒนาการของพรรคการเมืองในประเทศไทยนั้นเกิดขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 โดยรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ได้บัญญัติให้พลเมืองมีเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ต่อมาในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีพรรคการเมืองในประเทศไทยเหมือนกับอารยประเทศจึงมีแนวคิดในการจัดระเบียบพรรคการเมืองขึ้นมาใหม่โดยมีการตราพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 ซึ่งถือเป็นพระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับแรกในประวัติศาสตร์การเมืองไทย มีพรรคการเมืองจัดตั้งขึ้นจำนวน 30 พรรค (ทวี สุรฤทธิกุลและเสนีย์ คำสุข, 2554) สำคัญ คือ กำหนดถึงการจัดตั้งพรรคการเมืองรวมทั้งสิทธิ บทบาท การดำเนินกิจกรรมและการสิ้นสุดของพรรคการเมือง โดยเฉพาะมาตรา 5 ได้กำหนดให้พรรคการเมืองสามารถจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองได้โดยให้แจ้งที่ตั้งสำนักงานสาขาต่อสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงมหาดไทย

ในปัจจุบัน สาขาพรรคการเมืองมีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการก่อเกิด การดำรงอยู่และการสิ้นสุดของพรรคการเมืองเป็นอย่างมาก ดังนั้น การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองจะต้องดำเนินการตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดจึงจะสามารถก่อเกิดและดำเนินกิจกรรมทางการเมืองต่อไปได้ โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไว้ในมาตรา 33 ว่าภายใน 1 ปีนับแต่วันที่นายทะเบียนรับจดทะเบียน พรรคการเมืองต้องดำเนินการจัดให้มีสาขาพรรคการเมืองในแต่ละภาคตามบัญชีรายชื่อภาคและจังหวัดที่คณะกรรมการกำหนดอย่างน้อยภาคละ 1 สาขา โดยสาขาพรรคการเมืองแต่ละสาขาต้องมีสมาชิกที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสาขานั้นตั้งแต่ 500 คนขึ้นไปและเมื่อจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองในภาคใดแล้วให้หัวหน้าพรรคการเมืองมีหนังสือแจ้งการจัดตั้งสาขาต่อนายทะเบียนภายใน 15 วันนับแต่วันที่จัดตั้งสาขานั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่นายทะเบียนกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการและประกาศให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไปด้วย

จากข้อมูลพรรคการเมืองที่ยังดำเนินการอยู่ ณ วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2564 ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 70 พรรค (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2564) หากพิจารณาเฉพาะสาขาพรรคการเมืองของแต่ละพรรคการเมืองจะพบว่าพรรคการเมืองที่มีสาขาพรรคมากกว่า 10 สาขาขึ้นไปมีจำนวนเพียง 9 พรรค พรรคการเมืองที่มีสาขาพรรคตั้งแต่ 5-10 สาขา มีจำนวน 20 พรรค พรรคการเมืองที่มีสาขาพรรค 1-4 สาขา มี

จำนวน 39 พรรคและพรรคการเมืองที่ไม่มีสาขาพรรคเลยมีจำนวน 2 พรรค จากข้อมูลที่ได้นำเสนอในข้างต้นจะพบว่าพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่มีการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองอยู่ที่จำนวน 1-4 สาขาเพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดเป็นสำคัญโดยเลือกที่จะจัดตั้งตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดเพื่อดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองในเขตพื้นที่รับผิดชอบนั้นแทน ข้อเสนออีกประการหนึ่ง คือ จำนวนสาขาของพรรคการเมืองแต่ละพรรคไม่สัมพันธ์กับจำนวนสมาชิกพรรค กล่าวคือ บางพรรคการเมืองมีจำนวนสมาชิกล้นแต่มีสาขาพรรคมาก เช่น พรรคประชาธิปัตย์ใหม่มีจำนวนสมาชิก 28,103 คนแต่มีสาขาพรรคมากถึง 22 สาขา ในขณะที่บางพรรคการเมืองมีสมาชิกจำนวนมากแต่กลับมีสาขาพรรคน้อย เช่น พรรคภูมิใจไทยมีจำนวนสมาชิก 70,571 คนแต่กลับมีสาขาพรรคจำนวนเพียง 4 สาขาเท่านั้น นอกจากนี้ การที่กฎหมายกำหนดจำนวนสมาชิกในการตั้งสาขาพรรคว่าต้องมีตั้งแต่ 500 คนขึ้นไปนั้นส่งผลให้พรรคการเมืองดำเนินการจัดตั้งสาขาพรรคยากขึ้นกว่าเดิมอันเนื่องมาจากการจะตั้งสาขาพรรคในพื้นที่ที่จะต้องหาสมาชิกที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบของสาขานั้นตั้งแต่ 500 คนขึ้นไปและสมาชิกทุกคนจะต้องชำระค่าบำรุงพรรคการเมืองด้วย

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังที่กล่าวมาในข้างต้น ผู้เขียนจึงต้องการที่จะศึกษาการจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง ปัญหา อุปสรรคการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 รวมทั้งคำถามอีกหลายคำถามที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในข้างต้น ทั้งนี้ เพื่อให้ทัศนะและข้อเสนอแนะในการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560
- 2) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560
- 3) ศึกษาข้อเสนอแนะการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560

วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยเป็นการศึกษาสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ พรรคการเมืองขนาดกลางและพรรคการเมืองขนาดเล็กที่กำลังดำเนินการอยู่ภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560

2. ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

2.1.1 พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นและยังดำเนินการทางการเมืองอยู่จนถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2564 จำนวนทั้งสิ้น 97 พรรค (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2564)

2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ดังนี้

2.2.1 พรรคการเมือง โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

2.2.1.1 พรรคการเมืองที่ยังคงดำเนินการทางการเมืองอยู่และมีการจัดตั้งสาขาพรรคครบทุกภาคอย่างน้อยภาคละ 1 สาขาตามที่กฎหมายกำหนด

2.2.1.2 พรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกลงสมัครเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2562 และมีสมาชิกได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.)

2.2.1.3 ผู้วิจัยแบ่งพรรคการเมืองที่มีสมาชิกได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกเป็น 3 กลุ่มโดยใช้เกณฑ์จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้ง คะแนนเสียงที่ได้รับ และจำนวนสาขาพรรค ดังนี้

กลุ่มที่ 1 พรรคการเมืองขนาดใหญ่ เลือกจากพรรคการเมืองที่มีสาขาพรรคตั้งแต่ 4 สาขาขึ้นไป มีผู้สมัครได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เกินกว่า 50 คนขึ้นไปและได้รับคะแนนเสียงเกินกว่า 1 ล้านคะแนน มีทั้งหมด 4 พรรค ได้แก่ พรรคเพื่อไทย พรรคพลังประชารัฐ พรรคประชาธิปัตย์และพรรคภูมิใจไทย

กลุ่มที่ 2 พรรคการเมืองขนาดกลาง เลือกจากพรรคการเมืองที่มีสาขาพรรคตั้งแต่ 4 สาขาขึ้นไป มีผู้สมัครได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ตั้งแต่ 5 คนขึ้นไปแต่ไม่เกิน 50 คนและได้รับคะแนนเสียงตั้งแต่ 400,000 คะแนนขึ้นไปแต่ไม่เกิน 1,000,000 คะแนน มีทั้งหมด 6 พรรค ได้แก่ พรรคเสรีรวมไทย พรรคชาติไทยพัฒนา พรรคประชาชาติ พรรคเศรษฐกิจใหม่ พรรคเพื่อชาติและพรรครวมพลังประชาชาติไทย

กลุ่มที่ 3 พรรคการเมืองขนาดเล็ก เลือกจากพรรคการเมืองที่มีสาขาพรรคตั้งแต่ 4 สาขาขึ้นไป มีผู้สมัครได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ตั้งแต่ 1-4 คนและได้รับคะแนนเสียงน้อยกว่า 400,000 คะแนน มีทั้งหมด 14 พรรค ได้แก่ พรรคชาติพัฒนา พรรคพลังท้องถิ่นไทย พรรครักษาดินแดนประเทศไทย พรรคพลังปวงชนไทย พรรคพลังชาติไทย พรรคประชาธิวัฒน์ พรรคพลังไทยรักไทย พรรคไทยศรีวิไลย์ พรรคครูไทยเพื่อประชาชน พรรคประชานิยม พรรคประชาธิปไตยไทย พรรคพลเมืองไทย พรรคประชาธิปไตยใหม่ และพรรคพลังธรรมใหม่

รวมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ทั้งสิ้น 20 คน ทั้งนี้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ของแต่ละสาขาพรรค ได้แก่ ตัวแทนคณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองและสมาชิกพรรคโดยเลือกจากสมาชิกพรรคที่มีภูมิลำเนาตามหลักฐานทะเบียนราษฎรอยู่ในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของสาขาพรรคและได้เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมทางการเมืองกับสาขาพรรคอย่างต่อเนื่อง

2.2.2 เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจำนวน 8 คน ดังนี้

สำหรับเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กลาง) ผู้วิจัยเลือกจากเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในสำนักกิจการพรรคการเมือง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับรับคำขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมือง ควบคุมตรวจสอบการดำเนินการของพรรคการเมืองและปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ปฏิบัติงานธุรการให้แก่นายทะเบียนพรรคการเมือง ศึกษาและรวบรวมข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวกับงานของนายทะเบียนพรรคการเมือง ปฏิบัติงานสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐ พัฒนาพรรคการเมืองและการออกเสียงประชามติ สำหรับเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงจากเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมืองในจังหวัดนั้นๆ โดยเลือกจากจังหวัดที่มีสาขาพรรคของพรรคการเมืองที่ผู้วิจัยศึกษามาเป็นกลุ่มตัวอย่าง

แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งและการจัดองค์กรสาขาพรรคการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบเก็บข้อมูลจากเอกสารและแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการนัดหมายสัมภาษณ์ตัวแทนกรรมการสาขาพรรค สมาชิกพรรคและเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในส่วนที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิหรือเอกสาร ผู้วิจัยได้รวบรวมโดยศึกษาจากเอกสารและสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น บทความ หนังสือ ตำรา วารสารวิชาการ รายงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

1. การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560

ผลการวิจัยพบว่า การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองส่วนใหญ่ริเริ่มโดยกลุ่มคนที่รู้จักกันเป็นการส่วนตัวหรือโดยบุคคลที่ดำรงตำแหน่งสำคัญในพรรคการเมืองซึ่งมีฐานเสียงในพื้นที่ เช่น กรรมการบริหารพรรค เป็นต้น มาร่วมประชุมจัดตั้งสาขาพรรคและเลือกกรรมการสาขาพรรคเพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด โดยสาขาพรรคที่จัดตั้งขึ้นล้วนแต่มีความมุ่งหวังที่ผู้สมัครของพรรคตนจะได้รับเลือกตั้งและมักจะตั้งสำนักงานสาขาพรรคอยู่ในพื้นที่ที่เป็นฐานเสียงสำคัญของแต่ละพรรค

ทั้งนี้ การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองของพรรคการเมืองขนาดใหญ่จะราบรื่นกว่าการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองของพรรคการเมืองขนาดกลางและพรรคการเมืองขนาดเล็ก เนื่องจากมีงบประมาณสนับสนุนและมีฐานสมาชิกเดิมอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม พรรคการเมืองขนาดใหญ่และพรรคการเมืองขนาดกลางแม้จะมีจำนวนสมาชิกมากแต่มักจะจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองเพียง 4 สาขา ตรงข้ามกับพรรคการเมืองขนาดเล็กที่มีการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองจำนวนมากกว่า

2. ปัญหา อุปสรรคการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560

ผลการวิจัยพบว่าปัญหา อุปสรรคการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มีความเกี่ยวข้องกับ 3 ด้าน คือ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านบทบัญญัติของกฎหมาย ดังนี้

2.1 ปัญหา อุปสรรคด้านงบประมาณ กล่าวคือ การดำเนินการเพื่อให้ได้สมาชิกพรรคในพื้นที่ที่จะจัดตั้งสาขาพรรคแล้วแต่ต้องมิงงบประมาณหรือค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น เช่น ค่าบำรุงพรรคการเมืองที่สมาชิกจะต้องชำระตามที่กฎหมายกำหนด ทุนประเดิมพรรคการเมืองและยังมีค่าใช้จ่ายอื่นๆอีกหลายอย่าง ซึ่งสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดกลางและสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดเล็กส่วนใหญ่ไม่มีงบประมาณในการดำเนินการ ในขณะที่สาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ไม่ค่อยประสบกับปัญหาอุปสรรคดังกล่าว

2.2 ปัญหา อุปสรรคด้านบุคลากร ได้แก่ การจัดหาคนเข้าเป็นสมาชิกพรรคหายาก ซึ่งปัญหาอุปสรรคดังกล่าวมีความแตกต่างกันระหว่างสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ พรรคการเมืองขนาดกลาง และพรรคการเมืองขนาดเล็ก กล่าวคือ สำหรับสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดใหญ่พบว่าการจัดหาคนเข้าเป็นสมาชิกพรรคมักสามารถดำเนินการได้กว้างขวาง มีปัญหา อุปสรรคไม่มาก แต่สำหรับสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดกลางและพรรคการเมืองขนาดเล็กซึ่งส่วนใหญ่เป็นพรรคการเมืองที่เพิ่งจัดตั้งขึ้นใหม่มักประสบปัญหา อุปสรรคในการจัดหาคนให้เข้าเป็นสมาชิกพรรคค่อนข้างมาก เพราะนอกจากความไม่มีชื่อเสียงของพรรคและผู้ก่อตั้งพรรคแล้ว ยังมีปัญหา อุปสรรคด้านค่าบำรุงพรรคการเมืองที่ผู้สมัครเป็นสมาชิกต้องชำระอีกส่วนหนึ่งด้วย นอกจากนี้ ยังมีปัญหาสมาชิกพรรคซ้ำซ้อนกับพรรคการเมืองอื่น กล่าวคือ สมาชิกของตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดทับซ้อนกับสมาชิกของสาขาพรรคในพื้นที่ และการเป็นสมาชิกหลายพรรคในเวลาเดียวกัน

2.3 ปัญหา อุปสรรคด้านบทบัญญัติของกฎหมาย พบว่าสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ พรรคการเมืองขนาดกลาง และพรรคการเมืองขนาดเล็ก ประสบปัญหา อุปสรรคในประเด็นเดียวกัน คือ การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มีหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่ยุ่งยาก ส่งผลให้พรรคการเมืองปฏิบัติไม่ถูกต้อง นอกจากนี้ บทบัญญัติบางประการของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ยังมีความคลุมเครือ

ตารางที่ 1 สรุปปัญหา อุปสรรคการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560

ปัญหา อุปสรรคการจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง ภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560		
พรรคการเมืองขนาดใหญ่	พรรคการเมืองขนาดกลาง	พรรคการเมืองขนาดเล็ก
ประสบปัญหา อุปสรรค ด้านบทบัญญัติของกฎหมาย	ประสบปัญหา อุปสรรคด้าน บทบัญญัติของกฎหมาย	ประสบปัญหา อุปสรรคด้าน บทบัญญัติของกฎหมาย
ส่วนใหญ่ไม่ประสบ ปัญหา อุปสรรคด้านงบประมาณ	ส่วนใหญ่ประสบปัญหา อุปสรรค ด้านงบประมาณ	ส่วนใหญ่ประสบปัญหา อุปสรรค ด้านงบประมาณ
ส่วนใหญ่ไม่ประสบ ปัญหา อุปสรรคด้านบุคลากร	ส่วนใหญ่ประสบปัญหา อุปสรรค ด้านบุคลากร	ส่วนใหญ่ประสบปัญหา อุปสรรค ด้านบุคลากร

3. ข้อเสนอแนะการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560

ผลการวิจัยพบว่ารัฐจะต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีจิตสำนึก ค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้อง ตลอดจนมีความรักและหวงแหนในอำนาจอธิปไตยและสิทธิทางการเมืองอันเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่พรรคการเมืองตามหลักการประชาธิปไตย

คณะกรรมการการเลือกตั้งควรจัดสรรงบประมาณให้สาขาพรรคให้มากกว่าที่ผ่านมาและสาขาพรรคควรจะมีการอบรมให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกและประชาชนทั่วไปให้มากขึ้น

พรรคสำนักงานใหญ่ควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดตั้งสาขาพรรคและควรให้คณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองมีเงินเดือนประจำรวมทั้งสาขาพรรคต้องทำความเข้าใจกับผู้ที่จะสมัครเป็นสมาชิกพรรคให้เข้าใจเจตนารมณ์และสาระสำคัญของกฎหมายให้ชัดเจน

อภิปรายผล

ผู้วิจัยขออภิปรายผลข้อค้นพบจากการวิจัยในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560

จากข้อมูลที่ได้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เป็นกรรมการสาขาพรรคการเมืองและสมาชิกพรรคการเมืองจำนวน 20 คนซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งสาขาพรรคในเขตพื้นที่รับผิดชอบประกอบกับการลงพื้นที่สังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ พรรคการเมืองขนาดกลาง พรรคการเมืองขนาดเล็กซึ่งเป็นตัวแทนในเขตพื้นที่ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้พบว่าสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ พรรคการเมืองขนาดกลางและพรรคการเมืองขนาดเล็กล้วนแต่ดำเนินการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองให้เป็นไปตามมาตรา 33 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 กำหนด กล่าวคือ ภายใน 1 ปีนับแต่วันที่นายทะเบียนรับจดทะเบียน พรรคการเมืองต้องดำเนินการจัดให้มีสาขาพรรคการเมืองในแต่ละภาคตามบัญชีรายชื่อภาคและจังหวัดที่คณะกรรมการกำหนดอย่างน้อยภาคละ 1 สาขาหรือต้องมี 4 สาขาขึ้นไป โดยสาขาพรรคการเมืองแต่ละสาขาต้องมีสมาชิกที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ที่รับผิดชอบของสาขานั้นจำนวนอย่างน้อยตั้งแต่ 500 คนขึ้นไป โดยสมาชิกทุกคนต้องชำระค่าบำรุงพรรคการเมืองคนละอย่างน้อย 50 บาทในปีแรกและคนละ 100 บาทเป็นอย่างน้อยในปีต่อๆมาในกรณีการเป็นสมาชิกรายปี ถ้าต้องการเป็นสมาชิกถาวรต้องจ่ายคนละ 2,000 บาทขึ้นไป นอกจากนี้ สาขายังต้องมีสำนักงานหรือที่ตั้งสาขาพรรค มีคณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองประกอบด้วยหัวหน้าสาขา รองหัวหน้าสาขา เภรณูญิก นายทะเบียนสาขา เลขานุการสาขาและกรรมการสาขาพรรคซึ่งมีจำนวนตามข้อบังคับพรรคแต่ต้องไม่น้อยกว่า 7 คนที่มาจากการเลือกของสมาชิกพรรค

การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ พรรคการเมืองขนาดกลางและพรรคการเมืองขนาดเล็กต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วนที่แยกจากกันไม่ได้ นั่นคือ งบประมาณกับบุคลากรโดยเฉพาะสมาชิกพรรค ถ้าเป็นสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดใหญ่มักสามารถจัดหาสมาชิกได้เป็นจำนวนมากเนื่องจากเป็นที่รู้จักของประชาชนในพื้นที่และมีงบประมาณเพียงพอในการดำเนินการจัดหาสมาชิก แต่สำหรับพรรคการเมืองขนาดเล็กหรือพรรคการเมืองที่ก่อตั้งขึ้นใหม่มักจะหาสมาชิกยาก กล่าวคือ ได้สมาชิกในจำนวนจำกัดเนื่องจากพรรคยังไม่เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไปหรือไม่ต้องการหาสมาชิกให้ได้จำนวนมากๆเพราะมีงบประมาณจำกัด เป็นต้น

สำหรับกลยุทธ์ในการหาสมาชิกเพื่อจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ พรรคการเมืองขนาดกลางและพรรคการเมืองขนาดเล็ก ในภาพรวมใช้กลยุทธ์ที่ไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ ส่วนใหญ่มักจะใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นหลักโดยอาศัยความเชื่อใจกัน เช่น การรู้จักกันเป็นการส่วนตัว การอยู่ในพื้นที่หรือจังหวัดเดียวกัน การเคยร่วมงานกันมาก่อน หรือโดยบุคคลที่ดำรงตำแหน่งสำคัญในพรรคการเมืองซึ่งมีฐานเสียงในพื้นที่ เช่น กรรมการบริหารพรรคการเมือง เป็นต้น แล้วจึงใช้วิธีการ “ขยายพวกพ้อง” ออกไปสู่คนที่รู้จักกันเป็นทอดๆต่อไป ดังนั้น การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองที่จำเป็นต้องมีสมาชิกอย่างน้อย 500 คนขึ้นไปจึงสามารถจะเป็นไปได้ ถ้ากลุ่มคนที่ริเริ่มมีความมุ่งมั่น ตั้งใจ และมีงบประมาณเพียงพอสำหรับการประสานงาน การเดินทาง ค่าอาหาร ค่าที่พัก และอื่นๆที่จำเป็นในการดำเนินการจัดตั้งสาขาพรรคในพื้นที่ ทั้งนี้ การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ พรรคการเมืองขนาดกลางและพรรคการเมืองขนาดเล็กริเริ่มมาจากกลุ่มคนที่ต้องการจัดตั้งพรรคการเมืองมาร่วมประชุมจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองและเลือกกรรมการสาขาพรรคในพื้นที่เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด โดยสาขาพรรคที่จัดตั้งขึ้นล้วนแต่มีความมุ่งมั่นที่ผู้สมัครของพรรคตนจะได้รับเลือกตั้งและมักจะตั้งสำนักงานสาขาพรรคอยู่ในพื้นที่ที่เป็นฐานเสียงสำคัญของแต่ละพรรค โดยมีข้อสังเกต คือ พรรคการเมืองส่วนใหญ่มักจะจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองให้ครบเพียง 4 สาขา กล่าวคือ ภาคละ 1 สาขา เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น

การจัดตั้งสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ พรรคการเมืองขนาดกลางและพรรคการเมืองขนาดเล็กตามข้อค้นพบในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของเสนีย์ คำสุข (2556) ที่ระบุว่าพรรคการเมืองในช่วง พ.ศ. 2550–2556 ที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ที่มีจำนวนมากกว่า 60 พรรค ส่วนใหญ่จัดตั้งสาขาพรรคเพียง 4 สาขาหรือน้อยที่สุดตามกรอบกฎหมายและอีกหลายพรรคไม่สามารถจัดตั้งสาขาพรรคได้ครบ 4 สาขาแต่พรรคการเมืองทั้งหมดมีความคล้ายคลึงกันในเรื่องบุคคลและกลุ่มคนที่ร่วมกันก่อตั้งพรรคและสาขาพรรคการเมือง เป็นไปตามระบบพวกพ้องและตามกรอบของกฎหมายและมีบางพรรคที่ยึดโยงกันเข้าเป็นพรรคเพราะมีผู้นำทางการเมืองที่มีอิทธิพลสูงต่อบรรดาคณะกรรมการบริหารพรรคไปจนถึงคณะกรรมการสาขาพรรคต่างๆ สอดคล้องกับเจษฎา ทองขาว (2555) ศึกษาเรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งและบทบาทอำนาจหน้าที่ของสาขาพรรคการเมือง และอเนก สุขดี (2556) ศึกษาเรื่องการก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ผลการศึกษาพบว่าการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองของพรรคการเมืองต่างๆเป็นเพียงการจัดตั้งเพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น กล่าวคือ พรรคการเมืองส่วนใหญ่ดำเนินการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองเพียง 4 สาขาตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ทั้งนี้ การจัดตั้งสาขาพรรคโดยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว ในด้านบวก คือ ทำให้สามารถหาสมาชิกพรรคในพื้นที่รับผิดชอบของสาขาได้ครบตามจำนวนที่กฎหมายกำหนดคือ ตั้งแต่ 500 คนขึ้นไปแต่จะไม่มีควมพยายามขยายจำนวนสมาชิกออกไปให้มากขึ้นกว่า 500 คน เพราะส่วนใหญ่จะก่อให้เกิดภาระผูกพันและจะเป็นปัญหาในการบริหารจัดการติดตามมาหลายด้านโดยเฉพาะด้านงบประมาณ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับเสนีย์ คำสุข และอเนก สุขดี (2564) ศึกษาเรื่องการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้กฎหมายพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 พบว่าวิธีการจัดตั้งสาขาพรรคของทุกพรรคการเมืองเหมือนกันในประเด็นสำคัญคือจัดตั้งในรูปแบบจากบนลงล่าง (top-down established) คือ เริ่มจากแกนนำหรือคณะบุคคลผู้ร่วมก่อตั้งพรรคการเมืองที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดต่างๆก่อนจะกระจายลงไปยังพวกพ้องหรือกลุ่มผู้สนับสนุนหรือคนใกล้ชิดของคนเหล่านี้ในจังหวัดที่เป็นฐานทางการเมืองของแต่ละบุคคล

หลังจากนั้น กลุ่มคนที่ใกล้ชิดหรือเคยร่วมงานทางการเมืองหรือแม้แต่สมาชิกเดิมของสาขาพรรคก็จะออกไปพบปะกับคนในพื้นที่เพื่อชักชวนให้สมัครเป็นสมาชิกพรรคโดยให้ได้จำนวนตั้งแต่ 500 คนขึ้นไปเพียงพอตามกฎหมายในการจัดตั้งสาขาพรรค

2. ปัญหา อุปสรรคการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560

จากข้อมูลที่ได้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เป็นกรรมการสาขาพรรคการเมืองและสมาชิกพรรคการเมืองจำนวน 20 คนซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองในเขตพื้นที่รับผิดชอบประกอบกับการลงพื้นที่สังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ พรรคการเมืองขนาดกลาง พรรคการเมืองขนาดเล็กซึ่งเป็นตัวแทนในเขตพื้นที่ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้พบว่าปัญหา อุปสรรคการจัดตั้งสาขาพรรคของพรรคการเมืองภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 หลักๆมี 3 ด้าน ได้แก่ ปัญหา อุปสรรคด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านบทบัญญัติของกฎหมาย โดยมีรายละเอียดที่จะนำเสนอ ดังนี้

2.1 ปัญหา อุปสรรคด้านบุคลากร

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาพบว่า การเชิญชวนหรือชักชวนประชาชนในพื้นที่เข้าเป็นสมาชิกพรรคค่อนข้างทำได้ยากเพราะคนส่วนใหญ่ไม่ต้องการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคเนื่องจากต้องเสียค่าบำรุงพรรคการเมืองในอัตราสูง อย่างไรก็ตาม สาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ที่จัดตั้งขึ้นในพื้นที่ การจัดหาคนเข้าเป็นสมาชิกพรรคมักสามารถดำเนินการได้อย่างกว้างขวางเนื่องจากมีฐานสมาชิกเดิมอยู่ในพื้นที่และเป็นที่รู้จักของประชาชนโดยทั่วไป แต่สำหรับสาขาพรรคส่วนใหญ่ซึ่งเป็นสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดกลางและพรรคการเมืองขนาดเล็กหรือพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นใหม่มักประสบปัญหาอุปสรรคในการชักจูงหรือเชิญชวนคนให้เข้าเป็นสมาชิกพรรคค่อนข้างมาก เพราะนอกจากความไม่มีชื่อเสียงของพรรคการเมืองและผู้ก่อตั้งพรรคการเมืองแล้ว ยังประสบปัญหา อุปสรรคด้านค่าบำรุงพรรคการเมืองที่ผู้สมัครเป็นสมาชิกจะต้องชำระอีกส่วนหนึ่งด้วยซึ่งถือว่าเป็นอุปสรรคสำคัญในการหาสมาชิกพรรคและการทำภารกิจของพรรค หากประชาชนสนใจที่จะสมัครเป็นสมาชิกแต่เนื่องจากจะต้องชำระค่าบำรุงพรรคการเมืองทุกปีตามที่กฎหมายกำหนด อาจจะทำให้ประชาชนไม่สมัครเป็นสมาชิกได้เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจยากจนจึงไม่มีเงินชำระค่าสมัครและยังไม่คุ้นเคยในสิ่งที่ต้องมาชำระค่าบำรุงพรรคการเมือง ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางส่วนมาประกอบคำอธิบายในข้างต้น ดังนี้

“...มันทำให้เรายุ่งยากที่จะต้องไปตั้ง มันกำหนดภายใน 1 ปี ต้องตั้งให้ครบและต้องมีสมาชิกให้ครบ ภายใน 1 ปี ต้องมีสาขาให้ครบ 4 ภาค และต้องมีสมาชิกครบห้าพันคน ทำให้พรรคการเมืองมันโดนยุบไปเยอะ เพราะมันหาไม่ได้...” (สัมภาษณ์ตัวแทนสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดเล็ก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 ธันวาคม 2564)

“...ตอนนี้การหาสมาชิกยังคงต้องรับเอกสารสำเนาบัตรประชาชน สำเนาทะเบียนบ้านและรูปถ่ายจำนวน 2 ใบ ยิ่งตอนนี้ ยิ่งยากมาก เพราะเดี๋ยวนี้ การจะไปขอเอกสารจากสมาชิกว่ามันยุ่งยากชาวบ้านก็จะไม่ค่อยให้เท่าไร และต้องชำระค่าสมัครสมาชิกรายปี 100 บาท...” (สัมภาษณ์ตัวแทนสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดใหญ่, การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 ธันวาคม 2564)

“...หายากมากค่ะ เพราะว่าเค้าไม่ให้ทะเบียนบ้านกับสำเนาบัตรกับเราง่าย ๆ แล้วอีกอย่างการที่เค้าจะมารอกใบสมัครให้เราแล้วก็มาเซ็นชื่อผู้สมัครสมาชิกนี่ก็ยาก เค้าต้องเชื่อใจกันจริง ๆ เค้าจึงจะสมัครเป็นสมาชิกพรรคเรา...” (สัมภาษณ์ตัวแทนสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดเล็ก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 ธันวาคม 2564)

“...สภาวะทางเศรษฐกิจก็เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการหาสมาชิกนะครับ...สมาชิกบางคนไม่สะดวกที่จะชำระค่าบำรุงพรรค (ค่าสมาชิก) เพราะมีปัญหาทางด้านฐานะทางเศรษฐกิจแต่เขาก็สนใจ....” (สัมภาษณ์ตัวแทนสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.กลาง), การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 พฤศจิกายน 2564)

นอกจากปัญหา อุปสรรคจากการที่คนส่วนใหญ่ไม่ต้องการสมัครเป็นสมาชิกพรรคและต้องชำระค่าบำรุงพรรคการเมืองแล้ว ในหลายพื้นที่ที่มีหลายพรรคการเมืองดำเนินการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองยังเกิดปัญหาที่ผู้คนจำนวนหนึ่งถูกชักชวนให้เข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหลายพรรคและได้สมัครเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองมากกว่า 1 พรรคโดยไม่ทราบว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ทางสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ทำการตรวจสอบในภายหลังจึงพบว่ามีความผิดกฎหมายทางการเมืองซ้ำซ้อนอยู่ในบางพื้นที่และในบางสาขาพรรคการเมือง นายทะเบียนสาขาพรรคการเมืองได้ทำการตรวจสอบและพบความซ้ำซ้อนจนต้องดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องในภายหลัง ในประเด็นนี้ สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาโดยพบว่าบางสาขาพรรคการเมืองมีการหลอกล่อให้สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองโดยสัญญาว่าจะช่วยหาเสียงเลือกตั้ง สมาชิกพรรคการเมืองไม่รู้ว่าตนเองเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองใด จึงทำให้เกิดปัญหาการเป็นสมาชิกซ้ำซ้อนกับพรรคการเมืองอื่น ทั้งนี้ ปัญหา อุปสรรคทางการดำเนินการชักชวนคนเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองดังกล่าวทำให้สาขาพรรคการเมืองส่วนใหญ่จัดหาและรักษาจำนวนสมาชิกพรรคการเมืองได้เพียง 500 กว่าคนหรือจำนวนน้อยที่สุดตามเงื่อนไขของกฎหมายเท่านั้น

2.2 ปัญหา อุปสรรคด้านงบประมาณ

งบประมาณถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้การจัดตั้งสาขาพรรคดำเนินไปได้สะดวกราบรื่นและประสบผลสำเร็จ แต่อย่างไรก็ตาม คณะหรือกลุ่มคนที่ร่วมกันจัดตั้งสาขาพรรคโดยเฉพาะพรรคการเมืองขนาดกลางและพรรคการเมืองขนาดเล็กมักจะขาดแคลนงบประมาณ โดยเกือบทั้งหมดได้ระบุว่า เป็นปัญหา อุปสรรคที่สำคัญต่อการจัดตั้งสาขาพรรค คือ ไม่มีงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับอเนก สุขดี (2556) ศึกษาเรื่องการก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ผลการศึกษาพบว่าปัญหา อุปสรรคของสาขาพรรคที่สำคัญคือ งบประมาณไม่เพียงพอในการดำเนินงานและเสนีย์ คำสุข และอเนก สุขดี (2564) ศึกษาเรื่องปัญหา อุปสรรคในการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้กฎหมายพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ผลการศึกษาพบว่าปัญหาอุปสรรคสำคัญในการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทย คือ งบประมาณ ทั้งนี้ จะขอยกตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางส่วนมาประกอบคำอธิบายในข้างต้น ดังนี้

“...เงินจะเดินก็ไม่มี ของคนที่จะไปแต่ละภาคมันไม่ใช่น้อยนะ ปากท้อง ค่าน้ำมัน ทีมงานก็ต้องไปด้วย มันต้องใช้เงินเยอะ...” (สัมภาษณ์ตัวแทนสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดเล็ก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 ธันวาคม 2564)

“...ถ้าพรรคไม่มีทุน ยิ่งยากในการให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วม...” (สัมภาษณ์ตัวแทนสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดกลาง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 ธันวาคม 2564)

“...มันต้องมีค่าเช่าสำนักงานให้เขา มีค่าเช่าสำนักงานให้สาขา มีค่าจ้างมาจ้างเจ้าหน้าที่อะไรแบบนี้ แต่ถ้างบประมาณมันมีไม่พอ มันก็ไปจุดนี้ไม่ได้...” (สัมภาษณ์ตัวแทนสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดเล็ก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 ธันวาคม 2564)

อย่างไรก็ตาม บางสาขาพรรคการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาพรรคที่จัดตั้งขึ้นเพื่อตั้งพรรคการเมืองใหม่ ไม่มีอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) หรือนายทุนในพื้นที่ให้การสนับสนุนด้านการเงินหรือพรรคในส่วนกลางก็ไม่ได้ให้เงินทุนเพื่อการจัดตั้งสาขาในตอนเริ่มกระบวนการจัดตั้งแต่อย่างใด แต่ก็สามารถดำเนินการจัดหาสมาชิกได้จนครบ 500 คน จัดหาเงินค่าสมาชิกรายจ่ายให้สมาชิกจนครบและจัดตั้งสาขาพรรคได้อย่างเป็นทางการ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้จะมีเงินทุนจำกัด แต่ผู้ร่วมจัดตั้งสาขาพรรคมีอุดมการณ์ร่วมกันจึงได้ใช้จ่ายเงินส่วนตัวคนละเล็กละน้อยเท่าที่จะสามารถนำมาจ่ายได้ก็สามารถดำเนินการจัดตั้งสาขาพรรคได้ จะขอยกตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางส่วนมาประกอบคำอธิบายในข้างต้น ดังนี้

“...ในสมัยก่อน สาขาพรรคมีเงินจ้างเจ้าหน้าที่ประจำสาขาพรรค แต่ปัจจุบัน ให้กรรมการสาขาพรรคช่วยกันบริหารเอง ถ้ามีการกิจอะไรที่จำเป็นก็จะเรียกรวมตัวกัน...” (สัมภาษณ์ตัวแทนสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดกลาง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 ธันวาคม 2564)

“...จริงๆ ถ้ามีตั้งค์มาสนับสนุนทางสาขาพรรคก็ดี แต่ถ้าไม่มีเงินหรืองบประมาณมา สาขาพรรคก็ยังสามารถขับเคลื่อนไปได้ด้วยมันเอง เพราะถ้ามีปัญหาอะไรพวกเราก็ช่วยกันแก้ไข...” (สัมภาษณ์ตัวแทนสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดเล็ก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 ธันวาคม 2564)

“...ในการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองของข้าพเจ้านั้น ไม่ได้มีปัญหาหรืออุปสรรคแต่อย่างใด เนื่องจากพรรคการเมืองที่ข้าพเจ้าจัดตั้งสาขาพรรค ก็คือ พรรคXXX ซึ่งเป็นที่นิยมของคนในจังหวัดอุดรธานี ทำให้มีความคล่องตัวและสะดวกในการรับสมัครสมาชิกพรรคของประชาชนที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดอุดรธานีตามจำนวนที่กฎหมายกำหนด นั่นคือ 500 คนขึ้นไป อีกทั้งคณะผู้ร่วมจัดตั้งจะประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทั้งด้านนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และประสบการณ์ทางการเมืองทั้งในระบบท้องถิ่นและระดับชาติ จึงทำให้การจัดตั้งสาขาของพรรคการเมืองเป็นไปด้วยความเรียบร้อย” (สัมภาษณ์ตัวแทนสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดใหญ่, การสื่อสารส่วนบุคคล, 13 ธันวาคม 2564)

2.3 ปัญหา อุปสรรคด้านบทบัญญัติของกฎหมาย

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายกับสาขาพรรคการเมืองพบว่าบทบัญญัติของกฎหมายพรรคการเมืองฉบับปัจจุบันมีการกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่ยุ่งยากส่งผลให้พรรคการเมืองปฏิบัติตามไม่ถูกต้อง ซึ่งอาจจะถูกสั่งปรับและถูกยุบพรรคได้ เหตุนี้ ส่งผลให้พรรคการเมืองส่วนใหญ่หันมาตั้งตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดแทนการจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง จะขอยกตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางส่วนมาประกอบคำอธิบายในข้างต้น ดังนี้

“...กฎหมายพรรคการเมืองมีรายละเอียดที่ยิบย่อยมาก กกต.ก็จะเอากฎหมายนี้มาบีบบังคับให้พรรคการเมืองต้องทำ ทำไม่ได้ ทำไม่ถูก มันก็ปรับ เรียกเงินคืน...” (สัมภาษณ์ตัวแทนสาขาพรรคของพรรคการเมืองขนาดเล็ก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 ธันวาคม 2564)

“....สำหรับการเลือกตั้งครั้งต่อไป จะต้องมิตัวแทนทุกเขตหรือจะมีสาขาพรรคก็ได้แต่ส่วนใหญ่จะตั้งตัวแทน เพราะจะตั้งง่ายกว่าสาขาพรรค ถ้าเป็นสาขามันยุ่งยาก จะต้องมิตัวสมาชิก 500 คน มีคณะกรรมการสาขาพรรค แต่ถ้าเป็นตัวแทนจะมีเพียง 1 คนก็ได้ (สัมภาษณ์ตัวแทนสำนักงาน

คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 พฤศจิกายน 2564)

“...การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองขึ้นอยู่กับกฎหมายพรรคการเมืองและข้อบังคับพรรคการเมืองเป็นสำคัญ ในช่วงที่ผ่านมา สาขาพรรคของพรรคการเมืองต่างๆมีจำนวนลดลงแต่ตัวแทนพรรคประจำจังหวัดกลับมีจำนวนเพิ่มขึ้น...” (สัมภาษณ์ตัวแทนสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต. กลาง), การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 พฤศจิกายน 2564)

จากปัญหา อุปสรรคดังที่กล่าวมา ผู้เขียนเห็นว่าแต่ละจังหวัดที่จะจัดตั้งสาขาพรรคจะต้องมีความพร้อมทั้งสถานที่และสมาชิกพรรครวมทั้งบุคลากรที่จะเป็นคณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองโดยควรสรรหาบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่และควรลดขั้นตอนในการสมัครสมาชิกพรรคลง คือ ไม่ควรเก็บเอกสารประกอบการสมัคร เช่น บัตรประจำตัวประชาชน สำเนาทะเบียนบ้านและรูปถ่าย เพราะคนที่จะสมัครเป็นสมาชิกพรรคมีความเต็มใจอยู่แล้วที่จะให้เลขบัตรประจำตัวประชาชนในการสมัครสมาชิก รวมทั้งรายละเอียดต่าง ๆ สำนักงานสาขาพรรคควรมีเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานสาขาพรรคอย่างน้อย 2 คนเพื่อคอยรับสมัครสมาชิกและคอยประสานงานดูแลผู้สมัครและสมาชิก ไม่ควรเก็บค่าบำรุงพรรคการเมืองเพราะผู้สมัครเป็นสมาชิกพรรคมักจะมีฐานะทางเศรษฐกิจยากจนและมีความสนใจที่จะสมัครเป็นสมาชิกพรรคอยู่แล้ว จึงไม่ควรเก็บค่าบำรุงพรรคการเมือง

ดังนั้น ในส่วนนี้ เห็นควรแก้ไขข้อบังคับพรรคการเมืองและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ให้ยกเลิกการเก็บค่าบำรุงพรรคการเมือง พรรคสำนักงานใหญ่ควรให้ความสนับสนุนด้านงบประมาณแก่สาขาพรรคในการดำเนินกิจกรรมต่างๆของสาขาพรรค ทั้งนี้ เพราะการดำรงอยู่ของพรรคการเมืองขึ้นอยู่กับสาขาพรรคการเมืองเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในบางสาขาพรรคได้ให้ข้อเสนอแนะ แนวทางว่าไม่ควรมีสาขาพรรคการเมืองและไม่ควรมีตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดก็ได้เพราะสร้างความยุ่งยากให้กับพรรคการเมืองที่อาจจะโดนยุบพรรคได้ ถ้าหากไม่สามารถจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองและหาสมาชิกพรรคให้ครบตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด

บทสรุป

การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยเป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ในมาตรา 33 (2) โดยภายใน 1 ปีนับแต่วันที่นายทะเบียนพรรคการเมืองรับจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมือง พรรคการเมืองต้องดำเนินการจัดให้มีสาขาพรรคการเมืองในแต่ละภาคตามประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้งเรื่องบัญชีรายชื่อภาคและจังหวัด พ.ศ. 2560 อย่างน้อยภาคละ 1 สาขา รวม 4 สาขาซึ่งสาขาพรรคการเมืองต้องมียศประกอบ ดังนี้

1. ต้องมีพื้นที่รับผิดชอบ
2. ต้องมีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 500 คนขึ้นไปและต้องมีภูมิสำเนาในเขตพื้นที่รับผิดชอบ
3. ต้องมีคณะกรรมการสาขาพรรคการเมือง

การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ริเริ่มโดยกลุ่มคนที่รู้จักกันเป็นการส่วนตัวซึ่งเคยร่วมงานหรือทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกันมาร่วมประชุมจัดตั้งและเลือกกรรมการสาขาพรรคเพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด โดยปัจจัยที่มีความสำคัญในการจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง คือ งบประมาณและบุคลากร สำหรับปัญหา อุปสรรคที่สำคัญในการจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง ได้แก่ สาขาพรรคการเมือง

ส่วนใหญ่ประสบปัญหา อุปสรรคความไม่พร้อมในด้านงบประมาณและบุคลากรโดยเฉพาะการจัดหาคนเข้าเป็นสมาชิกพรรครวมทั้งปัญหา อุปสรรคด้านบทบัญญัติของกฎหมาย

ทั้งนี้ การจัดตั้งสาขาพรรคภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ของพรรคการเมืองขนาดใหญ่ พรรคการเมืองขนาดกลางและพรรคการเมืองขนาดเล็กจะประสบความสำเร็จและราบรื่นได้นั้นจะต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน กล่าวคือ

1. รัฐจะต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีจิตสำนึก ค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้องตลอดจนมีความรักและหวงแหนในอำนาจอธิปไตยและสิทธิทางการเมืองอันเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่พรรคการเมือง

2. รัฐจะต้องให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่พรรคการเมืองโดยการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดโครงสร้างของพรรคการเมืองให้พรรคการเมืองมีโครงสร้างทางอำนาจเป็นของประชาชน กำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งพรรคการเมืองเกี่ยวกับจำนวนสมาชิกพรรคและการจัดตั้งสาขาพรรคให้กระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆทั่วประเทศและให้อำนาจการบริหารพรรคและข้อบังคับพรรคต้องมาจากสมาชิกพรรค

3. คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องให้การสนับสนุนด้านการเงินหรืองบประมาณเพื่องานด้านนี้โดยเฉพาะ โดยควรจัดสรรงบประมาณให้สาขาพรรคให้มากกว่าที่ผ่านมาและควรเพิ่มมาตรการในการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารพรรคการเมืองและองค์ประกอบของพรรคการเมือง มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างกฎหมายพรรคการเมืองกับการให้เงินรวมถึงประโยชน์อื่นในการสนับสนุนพรรคการเมือง

4. สาขาพรรคควรจะมีการอบรมให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกและประชาชนทั่วไปให้มากขึ้น และควรทำความเข้าใจกับผู้ที่สมัครเป็นสมาชิกพรรคให้เข้าใจเจตนารมณ์และสาระสำคัญของกฎหมายให้ชัดเจน

5. พรรคสำนักงานใหญ่ควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดตั้งสาขาพรรคและควรให้หัวหน้าสาขาพรรคการเมืองและกรรมการสาขาพรรคการเมืองมีเงินเดือนประจำ

เอกสารอ้างอิง

เจษฎา ทองขาว. (2555). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งและบทบาทอำนาจหน้าที่ของสาขาพรรคการเมือง. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ทวี สุรฤทธิกุล และเสนีย์ คำสุข. (2554). “พรรคการเมืองกับกระบวนการทางการเมืองไทย” เอกสารการสอนชุดวิชา รัฐธรรมนูญและสถาบันทางการเมืองไทย (พิมพ์ครั้งที่ 18) หน่วยที่ 7 นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พรรณรัตน์ ดิษฐ์เจริญ. (2555). มาตรการทางกฎหมายในการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักประชาธิปไตยให้แก่พรรคการเมือง. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มะลิ ทิพย์ประจงและคณะ. (2563). พรรคการเมืองกับระบอบประชาธิปไตย. วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์, 3(1), 1-13.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2564). ข้อมูลพรรคการเมืองที่ยังดำเนินการอยู่ ณ วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2564. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2564. แหล่งที่มา https://www.ect.go.th/ect_th/download/article/article_

- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2564). ข้อมูลพรรคการเมืองที่ยังดำเนินการอยู่ ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2564. *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2564. แหล่งที่มา https://www.ect.go.th/ect_th/download/article/article_
- เสนีย์ คำสุข และอเนก สุขดี. (2564). การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้กฎหมายพรรคการเมือง พ.ศ. 2560. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 7(8), 309-322.
- เสนีย์ คำสุข และอเนก สุขดี. (2564). ปัญหา อุปสรรคในการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้กฎหมายพรรคการเมือง พ.ศ. 2560. *Journal of Modern Learning Development*, 6(1), 196-209.
- เสนีย์ คำสุข (2556). “พรรคการเมืองไทยตามกฎหมาย ตามกลุ่ม (พวกพ้อง) ตามผู้นำ” ใน ชีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, รุ่งพงษ์ ชัยนาม, เสนีย์ คำสุข และยุทธพร อิศรัมย์ บรรณาธิการ *31 ปี รัฐศาสตร์มสธ. รวมบทความวิชาการรัฐศาสตร์* หน้า 35-56 นนทบุรี สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อเนก สุขดี. (2556). การก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, *วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์*, 2(1), หน้า) 72-89.